

N:o 49.

Ank. till Riksd. Kansli den 18 April 1882, kl. 2 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om förändrade stadganden angående befälhafvares å kronofartyg ersättningsskyldighet för skada, som genom hans vållande tillskyndats fartyget eller annan egendom.

Lag-Utskottet afgifver härmed utlåtande öfver en från Andra Kam-maren till Utskottet hänvisad motion, N:o 62, af Herr *C. G. Lindmark*. Motionären anför hufvudsakligen:

— — — — —
»Grunden för sjöofficerares ersättningsskyldighet för skada, vållad under tjensteutöfning, sökes, som bekant, i kap. 6 § 1 i allmänna strafflagen. — —

»Strafflagen för krigsmakten innehåller inga närmare bestämmelser angående ersättningsskyldighet, utan hänvisar beträffande dem till allmänna lagen. Men när helst ansvar för försummelse i tjensten, som vållat skada, medför straffpåföljd enligt sistnämnde lag — ja, äfven när ingen sådan straffpåföljd ansetts kunna ådömas — har ersättningsskyldighet blifvit af krigsdomstolarne ådömd.

»Som bevis på hvilka, lindrigast sagdt, underliga, men för sjöoffice-rarne känbara konsekvenser nu gällande lagstiftning har, ber jag att få åberopa Kongl. Krigshofrättens utslag af den 2 September 1864 rörande ångfregatten »Vanadis» sammanstötning med storfiskesbåten »Fursten», och hvilket mål finnes relateradt i Naumanns Tidskrift för Lagstiftning år 1866

under N:o 87 på sidan 530. Och af egen erfarenhet vet jag, att vår åklagaremakt icke försummar något, för att i fall, sådana som dessa, påyrka skadeersättningar, der menniskor, som sakna den högre juridiska insigten, icke kunnat drömma om att ersättningsyrkanden ens skulle kunnat förutsättas. Så till exempel erinrar jag mig, när jag som tillfällig ledamot i Krigshofrätten varit med vid handläggning af ett mål mot en fartygschef, som med en kanonbåt stött på grund i Stockholms skärgård och först efter tre dagar kunnat tagas af grundet, att kronans åklagare vid krigsrätten, förutom alla kostnadsersättningar för fartygets tagande af grund m. m., äfven påyrkade, att fartygschefen skulle kännas skyldig att ersätta kronan för till underbefäl och manskap utgående aflöning och portion under de dagar fartyget qvarstod på grundet, under förebärande att, enär fartyget icke under dessa dagar kunde anses bibringa den för besättningen med expeditionen afsedda öfningen, dessa kostnader voro för kronan ren förlust, som borde af fartygschefen ersättas. Visserligen blef icke detta yrkande af Krigshofrätten godkänt; men som det är kännetecknande för den juridiska uppfattningen i frågor som dessa, har jag trott mig med fog kunna här framhålla detsamma.

»För att emellertid kunna bilda sig ett omdöme i frågan, är det nödvändigt att se till, huru enahanda frågor bedömas och behandlas i andra länder; och vänder jag mig då först till våra närmaste grannländer, Norge och Danmark.

»I Norges kriminnallag, 26 kap. 1 §, heter det: »Den ved Forbrydelse forvoldte Skade paaligger den skyldige at erstatte, enten han har forbrudt sig forsætlig eller af Uagtsomhed.»

»Enda tillfället, då det varit i fråga att göra gällande denna ersättningskyldighet af norsk sjöofficer var, när chefen på monitorn Mjölner, med lots om bord, den 21 Juni 1869 stötte på grund vid Kragerö. Enligt den af Högsteret den 8 Februari 1870 fastställda domen ålades chefen 15 dagars vaktarrest, med skyldighet att jemte lotsen betala rättegångskostnaderna. Men frågan om ersättning till staten för omkostnaderna för fartygets tagande af grund och reparation blef på Marine-Departementets hemställan icke upptagen till behandling vid frågans handläggning af krigsrätten, utan gjorde regeringen i proposition till Stortinget af den 25 Oktober 1870 hemställan, att allt ersättningskraf emot chefen och lotsen skulle efterskänkas; och ville regeringen härvid göra den åsigten gällande, att, med ett sådant efterskänkande, ett precedensfall skulle komma

till stånd, som för framtiden skulle blifva gällande som regel för slika fall. Men ehuru Storthinget icke ville acceptera denna regeringens tolkning af det blifvande beslutets betydelse, biföll det dock enhälligt att ersättningskravet emot chefen och lotsen skulle förfalla.

»Härvid är att märka, att ersättningskravet, som aldrig juridiskt fastställdes, efterskänktes, utan att chefen var nödsakad att i nådeväg söka befrielse från detsamma.

»Enligt danska lagstiftningens allmänna anda är det utom allt tvifvel, att en sjöofficer, liksom hvarje annan embetsman, *kan* dömas att ersätta den skada, han under sin embetsutöfning förorsakar; men så långt man minnes tillbaka har ingen sådan ersättning blifvit utkräfd, och vid den senast stadfästade generalkrigsrättsdomen, genom hvilken en fartygschef, som satt bort sitt fartyg, blef skild från tjensten, nämnes icke ett ord om skadeersättning till kronan.

»Inom den kejsrerliga tyska flottan tillämpas icke grundsatsen om personlig ersättningsskyldighet i något afseende på officerare eller andra militärpersoner för skada, som, till och med i följd af försummelse, förorsakas å statens egendom under militärisk verksamhet, hvartill särskildt räknas befäl å krigsfartyg.

»Enahanda är förhållandet i England, Frankrike, Holland och Österrike.

»I Förenta Staterna ställes officer i fall, hvarom nu är fråga, för krigsrätt. Ehuru det icke finnes någon särskild lagstiftning i ämnet, anses krigsrätten *kunna* ådöma officer ett mot skadan svarande ersättningsbelopp; men amerikanska regeringen anser, att ett dylikt förfaringsätt bör undvikas, hvarföre icke heller skadeersättning någonsin ådömes.

»Om vid dylikt fall, till exempel vid sammanstötning, skadeersättning till ett främmande fartyg ifrågakommer, betalas densamma af marindepartementets anslag till extra utgifter.

»Af denna kortfattade redogörelse, hvilken jag tror vara exakt, såsom grundad på officiella dokument, kommer man till det öfverraskande resultat, att i intet främmande land, så långt man minnes tillbaka — oakadt i flera bland dem lagens allmänna bestämmelser angående skadeersättning äro ungefär enahanda som i Sverige — någon sjöofficer blifvit ådömd ersättning för skada å fartyg under tjensteutöfning.

»Männe de domare, som under veckor, ja, månader kunna begrunda ett utslag i ett krigsrättsmål emot en sjöofficer, och som från sakkunnige män kunna inhemta moget öfvertänkta omdömen öfver en fartygschefs

handlingssätt vid ett gifvet tillfälle, alltid hafva klart för sig, att dennes beslut oftast i farans stund måste fattas ögonblickligt och hardt nära intuitivt, och att den utväg, han väljer för att draga sig ur en plötsligt framträdande fara, mera beror af hans sjömannainstinkt och erfarenhet än af moget öfvervägande, som vid tillfället förbjuder sig sjelf? Männe icke sjömannens lif är det rikaste på faror och vexlingar af alla slag, och männe det icke ligger i sakens natur, att hafvet måste kräfva större offer af lif och egendom, än hvilket annat yrkesfält som helst? Är det icke under sådana förhållanden billigt, ja, rättvist, att lagen vid tillämpning af straff tager sjömannens exceptionella ställning med i beräkning? Männe föreskrifterna i §§ 48 och 172 af sjölagen angående befälhafvares på handelsfartyg ersättningskyldighet för vållad skada å fartyg och last ens ifrågasättas att tillämpas, om icke rent af brottsliga fel ligga befälhafvaren till last? Allt synes mig sålunda tala för, att ändring i nuvarande ansvarsskyldighet för sjöofficer, som vållat skada under tjensteutöfning, måtte komma till stånd.

»Må strängt straff efter krigslagarne drabba officeren för fel och försummelse i sin tjenst; men må han icke tvingas att under denna sin tjensteutöfning ständigt hafva för ögonen eventuel ekonomisk ruin för sig och familj hvarje gång hans sjömannaomdöme sättes på prof under kritiska förhållanden.

»Och hvad vinner man i sjelfva verket med att fortfarande bibehålla den nuvarande lagskipningen i dessa frågor? Jo, att de stora förlusterna måste afskrifvas, medan några tusental eller hundratal kronor kunna utkrävas.

»Stödjande mig på hvad jag här ofvan haft äran anföra, får jag vördsammt hemställa,

att Riksdagen ville för sin del medgifva, att på Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje fall må bero, huruvida kronans rätt till ersättning af befälhafvare å kronans fartyg skall göras gällande, då skada å fartyget uppkommit endast genom befälhafvarnes vållande och ej af uppsåt, äfvensom då af enahanda anledning å annan egendom förorsakats skada, hvilken kronan såsom fartygets egare i första hand ålagts ersätta.»

144 § i Strafflag för krigsmakten den 7 Oktober 1881 lyder som följer:

»Visar krigsman vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i fullgörande af de tjenstepligter, som honom, efter reglementen eller andra allmänna författningar, instruktioner eller särskilda föreskrifter, åligga eller af förhållandenas beskaffenhet påkallas, och är ej i denna eller annan lag å förseelsen särskildt ansvar satt; belägges den brottslige med disciplinstraff. Finnes förbrytelsen vara af svårare beskaffenhet, än att den kan anses vara med disciplinstraff försonad; då skall den brottslige dömas till fängelse i högst sex månader eller mistning af embete eller tjänst på viss tid. Förekomma synnerligen försvårande omständigheter; må, om den brottslige är officer eller underofficer, dömas till afsättning, och, om han hörer till manskapet, tiden för fängelsestraffet höjas till två år;»

och i 30 § samma lag säges:

»Hvad i allmän lag finnes stadgadt om delaktighet i brott, om sammanträffande af brott, om förening eller förändring af straff, om återfall i brott, om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäfva straffbarhet, samt om skadestånd, lände till efterrättelse vid tillämpning af denna lag, likväl med iakttagande af de ytterligare eller skiljaktiga stadganden, som deri förekomma.»

I allmänna Strafflagen den 16 Februari 1864 stadgas i 6 kap., *Om skadestånd*, hufvudsakligen,

att skada, som någon genom brott annan tillfogar, skall af den brottslige gäldas, ehvad brottet skett med uppsåt eller af vållande, samt att, om den, som skadan led, genom eget vållande dertill medverkat, skadeståndet skall jemkas, efter ty som skäligt pröfvas (1 §);

att, om flere i brott tagit sådan del, som i 3 kap. 1, 3, 4, 5, 6 eller 7 § samma lag sägs, de skola, en för alla och alla för en, svara till skadestånd (5 §);

att, om straff förfallit eller tid till afbrutet åtals fullföljd blifvit föruten, det dock ej derigenom är målsegande betaget att det skadestånd söka, hvartill han eljest kan vara berättigad (7 §);

samt *att* målsegande är den, emot hvilken brott begånget är, eller som deraf förnärmad blifvit eller skada lidit; så ock den, som för den förnärmade eller skadade målsmanne rätt eger eller eljest är satt att talan föra (8 §).

Af dessa lagbestämmelser framgår, att, så snart skada uppstått genom krigsmans vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i fullgö-

rande af sina tjenstepligter, han kan kännas skyldig, icke allenast till straff enligt lag, utan ock till utgifvande af skadestånd.

Genom vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet af sjöofficer eller underofficer, kommenderad till tjänst på kronofartyg, kan nu skada uppstå *antingen* å det kronans fartyg, som han sjelf förer eller å hvilket han är tjenstgörande, *eller ock* — genom sammanstötning eller påstötning — å främmande fartyg, sluss, kaj o. s. v. I *förra* fallet blifver vederbörande officer eller underofficer ersättningsskyldig till sin redare, kronan, såsom målsegande, i det *senare* åter *antingen* kan kronan, såsom det skadande fartygets redare, vare sig på grund af laglig förpligtelse eller godvilligt, i första hand ersätta målseganden den uppkomna skadan, i hvilken händelse kronan har rätt att söka sitt åter af den, som vållat skadan — hvarvid likväl, i händelse skadeersättning af kronan till tredje person *godvilligt* utgifvits, sådant icke ovilkorligen grundlägger ersättningsskyldighet för vederbörande sjöofficer eller underofficer — *eller ock* kan anspråket å skadeersättning af målseganden göras gällande omedelbarligen mot vederbörande officer eller underofficer.

Då — beträffande det förra fallet eller den omedelbara ersättnings skyldigheten till kronan — sjöofficeren eller underofficeren i sin egenskap af embetsman är underkastad kriminelt ansvar äfven för *oförstånd* och *oskicklighet* vid förande af fartyg, och icke, såsom befälhafvare å kofferdfartyg, enligt § 288 Sjölagen den 23 Februari 1864, allenast för *vårdslöshet* eller *grof försummelse*, och då, så snart *någon*, om äfven den allra ringaste, brottslighet förefinnes, skadeståndsanspråk i hela dess vidd *kan* göras gällande mot den vållande, hvartill kommer, att vederbörande allmän åklagare för eget skydd mot efterräkning icke kan underlåta att i alla händelser, der han påyrkar kriminelt ansvar, påyrka, derest skada uppstått, äfven skadestånd till högsta möjliga belopp, blir sjöofficer eller underofficer onekligen bunden till större ersättningsskyldighet i förhållande till sin redare, kronan, än kofferdiskeppare eller medlem af besättningen å kofferdfartyg i förhållande till sitt rederi.

Detta synes Utskottet innebära en oegentlighet.

Motionären har emellertid icke stannat vid att söka afhjelpa detta missförhållande. Han har påyrkat rätt för Kongl. Maj:t att uti *alla* de fall, då genom befälhafvares vållande uppstått skada, som kan blifva föremål för vare sig omedelbart eller medelbart skadeersättningsanspråk mot honom från kronans sida, efter sig företeende omständigheter bestämma, huruvida utgifvande af sådant skadestånd till kronan skall i vederbörlig ordning påyrkas.

Utom det, att motionärens förslag, som endast angår *befälhafvare* å kronans fartyg, men icke t. ex. vakthafvande officer eller underofficer, äfven ur formel synpunkt synes oantagligt, torde öfver hufvud ett dylikt stadgande, hvilket endast synes kunna gifvas i form af särskild lag, i och för sig icke komma att stå väl tillsammans med 25 § Regeringsformen, som begränsar Konungens rätt att i brottmål göra nåd till att, i hvad sammanhänger med nu föreliggande fråga, återgifva *till kronan förverkad gods*; och ej heller i öfrigt skulle stadgandet vara väl förenligt med de grunder, på hvilka våra samhällsinrättningar i hithörande delar hvila. Åklagaremakten är hos oss icke ordnad i en skala af öfver- och underordnade, der de senare i fråga om anhängiggörande af åtal utföra de förres bud på desses ansvar, utan de särskilde allmänna åklagarne bevaka vanligen på eget ansvar det allmännas rätt och bästa. Detta, i förening med den omständighet, att hos oss krigsdomstol är behörig att afgöra både ansvarsfrågan och skadeersättningsfrågan, under det att i åtskilliga andra land den senare frågan tillhör de allmänna domstolarnes pröfning, gör, att en anordning, som i andra land förefaller naturlig, skulle hos oss innefatta en stor oegentlighet. De upplysningar, motionären lemnar om förhållandena i hithörande hänseenden i andra stater, och hvilka grunda sig på officiella handlingar, som varit tillgängliga äfven för Utskottet, utmärka för öfrigt icke, att någonstädes *lagen* befriat sjöofficer eller underofficer i hithörande afseende från ersättning af skada, utan endast, att, sedan krigsdomstol dömt i saken, vederbörande öfverordnade *administrativa* auktoritet *kan* underlåta och *underlåter* att låta göra anhängig särskild talan om skadestånd. Upplysningarna angå dessutom, med några undantag, endast förhållandet beträffande skada, som skett å förande fartyg.

I detta sammanhang vill Utskottet äfven erinra, att då, såsom motionären ock anför, till Norges Storting af Kongl. Maj:t hemställdes, att ersättningskraf för monitorn Mjølners stötande på grund vid Kragerö den 21 Juni 1869 icke skulle göras gällande, samt i motiven för den Kongl. propositionen härom uttalades, att, då det, så vidt man kände, vore första gången, som dittills en dylik fråga förekomme, det vore antagligt, att det afgörande, denna sak erhöle, skulle blifva ett prejudikat för framtiden, Stortingets militärkomité, uti betänkande af den 13 April 1871, visserligen tillstyrkte bifall till den Kongl. propositionen, men endast af billighetshänsyn och »med Reservation mot, at der ved Afgjørelsen fastslaaes nogensomhelst Præcedens for Eftertiden». Såsom skäl för denna reservation anförde militärkomitén:

»Imod denne Departementets Opfatning — hvorefter nærværende Afgjørelse skal blive at anse som en Præcedens for Eftertiden, saa at altsaa vore Søofficerer herefter ikke skulle »have den Bevisthed, at de under Udførelsen af sin Tjeneste i Tilfælde af begaaet Feil ere udsatte for at paadrage sig Erstatningsansvar» — finder Komiteen udtrykkelig at maatte reservere sig. Det er saa langt fra, at den kan være med paa at fastslaa en saadan Indemnitetsbil for al Fremtid for de Erstatningsansvar, som vore Søofficerer ved deslige Misgreb maatte paadrage sig, att Komiteen tvertimod, om Sagen skulde forudsættes att eie denne Bærevidde, ikke havde vovet at indstille paa den af Regjeringen foreslaaede Eftergivelse.

»At en militær Skibschefs Straffeansvar, som af Departementet paapeget, af Lovgivningen er sat strengere end en Skippers, idet han ikke som denne er fritaget for Straf, naar han efter Søfartslovens § 18 har havt Lods ombord, men tillige pligter, saavidt muligt, at kontrollere Lodsens ved Beskrivelser og Karter over Farvandet, viser efter Komiteens Mening — modsat af, hvad Departementet har troet deraf at kunne udlede — at man har fundet at burde skjærpe Ansvar og derigjennem Garantierne for Søofficerernes *forsvarlige Færd*. Men i hvor høi Grad Statens Betyggelse vilde formindskes, om Erstatningsansvaret borttages, viser netop det foreliggende Tilfælde paa en særligt slaaende Maade. Thi Udsigten til alene enlet Straf af 14 Dages Huusarrest, — saaledes som i denne Sag Kaptein — — ilagt — vilde sandelig ansees for alt Andet end den ønskelige Betyggelse mod forsømmelig og uforsvarlig Fremfærd med et Krigsskib, der har kostet Staten flere hundrede Tusinder Speciedaler, dersom man ikke tillige viste, at det fulde Erstatningsansvar her ligesom i Koffardiflaaden stod i Perspektiv ved enhver tilregnelig Skjødesløshed eller Forgaelse. En af de Hovedfordringer, som stilles til en god Sømand, er netop at han skal eie Mod og Kraft til at seile under Ansvar. Under dette opdrages, udvikles og hærdes Dygtigheden i alle Livsstillinger, og, ligesom det aldrig kunde falde nogen ind, at dette Erstatningsansvar, hvori vore Redere eie saa stor Garanti for forsvarlig Fremfærd, kunde borttages fra vore Koffardiskippers Skuldre, saaledes passer de samme Grunde efter Komiteens Formening, om muligt i endnu høiere Grad paa vore Søofficerer og de rigsvigtige Betroelser som lægges i disses Hænder. Under en saadan Forskjel i den retslige Stilling maatte man saaledes — for at anføre et Exempel — klarlig hellere ønske Statens Dampskibe førte inad vor farefulde Kyst af Koffardikapteiner end af Søofficerer, der seilede paa Privilegium med Hensyn til en Hovedside af Ansvar for For-

sömmelighet och Malkonduite i Tjenesten, nemlig Erstatningsansvaret. Ved at »den Præcedens», hvorved Muligheden af fuldt Erstatningsansvar »for Eftertiden» blev fjernet for deslige Misgreb, som de af Kaptein — — og den faste Lods i denne Sag udviste, tror Komiteen, at man vilde rokke et af Hovedgrundlagene for den Sömandsaand, som til den Dag i Dag har saa hæderlig besjælet vor Marines Officerstand og skabt den Sum af Sömandsdygtighed, hvoraf den med rette kan rose sig.»

Slutligen vill Utskottet såsom ett hufvudskäl mot det föreliggande förslaget annärka, att detsamma icke kommit från Kongl. Maj:t i form af en Kongl. proposition.

Det har hittills varit en genomgående grundsats, som synes hafva särdeles goda skäl för sig, att Riksdagen icke, i frågor, af hvilkas afgörande ställningen och ansvarsskyldigheten hos en hel embets- och tjenstemannaklass är beroende, godkänner några förslag, som ej grunda sig på en Kongl. proposition, och Utskottet finner för sin del, att denna grundsats äfven här vid lag bör upprätthållas icke blott af grannlagenhets skäl, utan äfven derföre, att Konungen, enligt 14 § Regeringsformen, eger högsta befälet öfver rikets krigsmakt till lands och sjös, samt att det ingalunda kan vara lämpligt, att Riksdagen söker på egen hand och utan den utredning, hvilken måste ligga till grund för en Kongl. proposition, lagstifta inom ett område, inom hvilket lagstiftningen äfven enligt motionärens antagande skulle utöfva ett väsentligt inflytande på sjöofficerens duglighet i tjensten.

Riksdagen synes icke böra taga initiativet till bestämmelser, som skulle för sjöofficerare eller underofficerare göra andra regler gällande, än för andre embetsmän enligt 25 och 6 kapitlen af allmänna Strafflagen.

I de fall, då tillämpning i hela dess utsträckning af ersättningsansvar enligt gällande lag mot sjöofficerare ansetts icke billigtvis böra ega rum, och frågor om efterskänkande af ersättningen derför understäلتs Riksdagens pröfning, har Riksdagen icke visat sig otillgänglig för de skäl, som för ett sådant efterskänkande kunnat anföras.

Med anledning af hvad sålunda andragits, får Utskottet hemställa, att motionen icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 April 1882.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservation:

af Herrar *Bergström*, Friherre *Hamilton*, *Lothigius*, Friherre *von Essen*, Grefve *Strömfelt*, *Åbergsson*, *Lindahl* och *Fröberg*, hvilka yrkat, det Utskottet måtte hemställa om bifall till motionen på det sätt, att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller om framläggande af förslag till författning af hufvudsakligen det innehåll, att, derest någon under utöfningen af befäl å kronans fartyg visar vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i tjensten och därför varder stäld under åtal, fråga om skadestånd för den förlust, den felaktige må hafva tillskyndat staten vare sig omedelbart genom skada å fartyget med hvad dertill hörer eller medelbart derigenom, att staten som redare måste vidkännas skyldighet att gälda å annans egendom genom det felaktiga förfarandet uppkommen skada, icke må i sammanhang med åtalet af åklagaren väckas, utan denne endast ega att jemlikt 10 kapitlet 12 § Rättegångsbalken förbehålla staten rättighet att å skadestånd särskildt kära samt att det skall åligga åklagaren, sedan öfver åtalet blifvit slutligen dömdt, att insända handlingarne till Kongl. Sjöförvarsdepartementet; hvarefter, sedan vederbörande blifvit hörde, Konungen, enligt de i gällande Sjölag stadgade grunder för enskild fartygsbefälhafvares ersättningsskyldighet i ty mål, eger pröfva och besluta, huruvida käromål å skadestånd skall mot den felaktige väckas eller icke.

Herrar *Thomasson*, Grefve *Mörner* och *Magnus Jonsson* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling, den först nämnde i följd af sjukdom och de senare i följd af erhållen ledighet från riksdagsgöröman.